

Outi Salonlahti

Kynnykset pois, sateenkaaren värit esiin!

Sain kollegani kanssa yllättyä positiivisesti useaan kertaan, kun kiersimme tukholmalaisia museoita. Moninaisuus ja saavutettavuus oli otettu huomioon ja nostettu esiin niin monessa kohtaa, että se ei voinut olla sattumaa. Suomessakin on tehty töitä sen eteen, että museot olisivat avoimia kaikille.

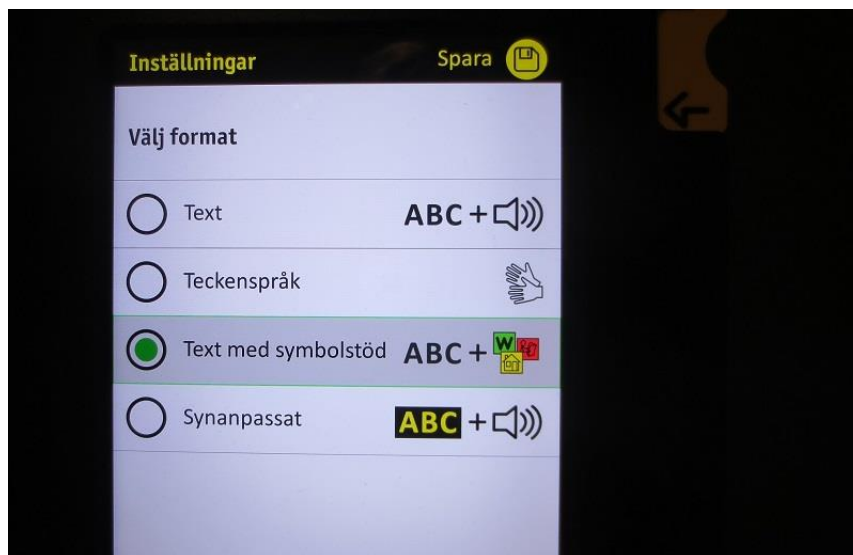
Merkityksellisiä pilkahduksia

Tukholmassa tutustuimme useisiin museoihin. Ensimmäisenä vierailimme Nationalmuseetissa, joka toimii remontin vuoksi väistötiloissa. Meille esiteltiin saavutettavuusratkaisuja mm. kuulemisen apuvälineitä ja näyttelytekstejä, jotka olivat tarjolla myös mukana kannettavana kirjasena. Nationalmuseetin näyttelyn aiheena olivat taiteilijat, ja esiin oli nostettu erilaisia taiteilijuuden ulottuvuuksia. Taiteilija on mm. matkailija, visionääri, edelläkävijä – ja normien murtaja. Näyttelytekstit saivat meidät innostumaan: heti ensimmäisessä salissa puhuttiin feminismistä ja tasa-arvosta sekä normien rikkomisesta. Teksteissä tuotiin esiin erilaisia identiteettejä ja tulkintoja. Saamelaisuudestakin saimme nähdä vilauksen, ja myös muualta Ruotsiin muuttaneet taiteilijat olivat päässeet ääneen taiteen tekijöinä.

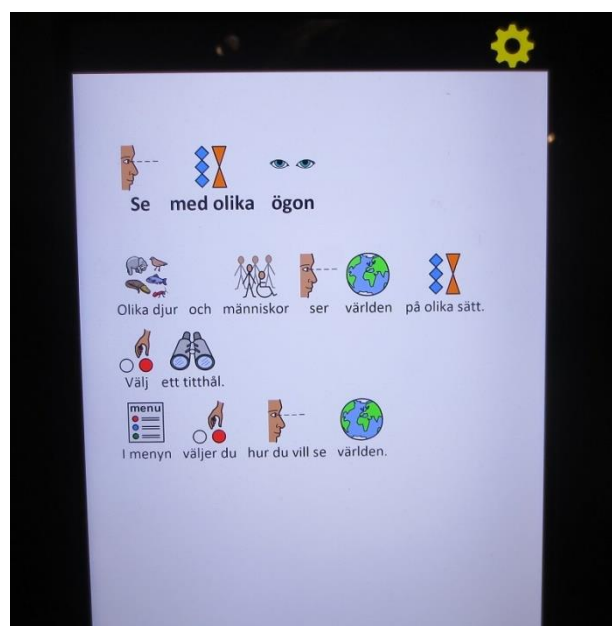

*Vierailulla Konstnären -näyttelyssä Nationalmuseetin väistötiloissa.
Kuva: Outi Salonlahti*

Yksi matkalle lähtemisen syy oli Tekniska museet ja MegaMind-näyttely. Olimme kuulleet etukäteen, että Tekniska museetissa on tehty suuri työ saavutettavuuden eteen. Mukaan suunnitteluun ja testaukseen on otettu suuri määrä yhteistyökumppaneita. Museo mm. avaa ovensa jo ennen varsinaista aukioloaikaan koululaisryhmille, joiden olisi hankalaa tulla museoon ruuhka-aikaan. Esimerkiksi koululuokat, joissa on kehitysvammaisia lapsia, ovat hyödyntäneet tilaisuutta. Näyttelyn tekstejä voi tutkia monella eri tavalla: kävijä voi valita tekstit viittomakielellä, selkokielellä ja symboleilla tuettuna, näkövammaisille henkilöille suunnattuna (kuunneltavana ja/tai kuvailutulkattuna), ruotsiksi tai englanniksi. Toiminnallisuus on yksi näyttelyn lähtökohdista. Esteettömyyttä on mietitty tarkasti ja jopa liukumäkeen pääsee hissillä. Innostuimme erityisesti suurten videotaulujen kohdalla. Siellä kolme ihmistä kertoo innovaatioistaan. Yksi innovaattoreista on pyörätuolia käyttävä nainen.

MegaMind -näyttelyssä tarjotaan monta vaihtoehtoista tapaa tutustua näyttelyteksteihin. Kuva: Outi Salonlahti

Näyttelytekstit voi lukea selkokielisinä ja symbolikuvilla tuettuna. Kuva: Outi Salonlahti

Fotografiskassa vierailimme Ikoner -näyttelyn vuoksi. Kuljimme kuitenkin ensin muiden näyttelyiden läpi. Niissä kohtasimme kolonialismin kritiikkiä, seksuaalisuuden ja sukupuolen moninaisuuden representaatioita. Esillä oli muitakin kuin vain valkoisia ihmisiä tai valkoisten näkökulmia. Myös Ikoner -näyttely teki vaikutuksen. Esillä oli 21 muotokuvaa henkilöistä, joilla on Downin syndrooma. He ovat kaikki saaneet vaikuttaa siihen, missä rooleissa heidät nähdään. Mukana oli mm. vallankumouksellinen, poliisi, soturi, pääministeri, morsian, diiva, elokuvatähti, rakastavaiset. Jokainen kuva oli puvustettu ja lavastettu upeasti ja lopputulos oli kaunis. Se mikä eniten sykähdytti, oli kuitenkin näyttelyn viesti. Näyttelyn päähenkilöt ovat ihmisiä, jotka eivät pääse usein esille yhteiskunnassamme. Näyttelyn yksi tavoite olikin tehdä vammaisia henkilöitä näkyväksi julkisessa tilassa heidän haluamallaan tavalla. Myös näyttelyn nimi on ajatuksen arvoinen: Ikoner – En utställning om att få finnas. Kuvissa esiintyvien ihmisten kohdalla kyse ei ole ei ole edes pelkästä oikeudesta tulla näkyväksi, vaan konkreettisesti oikeudesta olla olemassa. Monet Downin syndrooman saanutta lasta odottavat vanhemmat päätyvät aborttiin (Suomessa 54 % vuonna 2011).

Divan, från...

*Diiva, teos Ikoner-näyttelystä. Kuva: Emma Svensson
(kuva on Fotografiskan pressikuva)*

Ruotsissa tehty määrätietoista työtä

Tukholman museoissa vieraillessa ei voinut olla ajattelematta, että tämä kaikki oli tuskin sattumaa. Kohtasimme joka museossa ilahduttavia pilkahduksia moninaisuudesta, ja saavutettavuuttakin oli selvästi ajateltu. Ruotsissa onkin kulttuuripolitiikan tasolla tehty määrätietoista työtä. Esimerkiksi Kulturrådet on hallituksen toimeksiannosta asettanut saavutettavuuteen liittyviä tavoitteita rahoittamilleen kulttuuritoimijoille. Se voi olla yksi monista vaikuttimista, jotka ovat saaneet Ruotsin museot työskentelemään saavutettavuuden ja moninaisuuden kanssa.

Ruotsissa toimii myös hanke Heterogena kulturarv, joka pyrkii tuomaan moninaisuusnäkökulmia kulttuuriperintötyöhön. Hankkeen mukaan museot saattavat helposti toistaa vallalla olevia tarinoita ja vahvistaa normeja. Museoita pidetään auktoriteetteina ja niillä on asiantuntija-asema. Ei ole olemassa neutraalia historiaa. Sen sijaan että museot kertoisivat että ”asia on näin”, ne voisivat tuoda esiin että näyttelyissä esitetyt näkökulmat ovat yksi näkemys monitulkintaisesta historiasta. Hankkeen mukaan kulttuurilaitokset ovat aina poliittisia toimijoita. Museot määrittelevät ihmisiä, kertovat tarinoita, joihin jotkut ihmiset otetaan mukaan, kun toiset jätetään ulos. Museoissa tehdään jatkuvasti valintoja sisällöistä ja tavoista esittää sitä. Jokaisen museotyöntekijän olisikin hyvä tiedostaa oma asemansa, oma valtansa ja oma identiteettinsä – ja samalla omat mahdollisuutensa ja museon työn merkitys yhdenvertaisuuden edistämisessä.

Yksi MegaMindin videotauluissa esitellyistä innovaattoreista käyttää pyörätuolia. Videoihin saa tietenkin viittomakielen tulkkauksen! Kuva: Outi Salonlahti

Suomessakin osataan

Jo pienet asiat voivat tehdä vaikutuksen. Ei tarvitse tehdä erillistä teemanäyttelyä, joka liittyisi vaikkapa vammaisuuteen. Jos moninaisuusajatus on valtavirtaa museossa, näyttelyä tehdessä mietitään kuka ja kenen historia on näkyvillä ja millä tavalla.

Kävijät vetävät johtopäätöksiä museossa huomaamistaan näkymättömyyksistä ja hiljaisuuksista. Asioiden sanomisella ääneen on väliä. Jos näyttelyssä on esillä miestaiteilija, joka on elänyt miehen kanssa, mainitaanko näyttelyssä puolisoista mitään? Kerrotaanko vastaavasti heterosuhteesta eläneen taiteilijan puolisoista ja lapsista? Historiaa saatetaan piilottaa vahingossa tai tahallisesti.

Suomestakin löytyy ilahduttavia esimerkkejä. Yksi niistä on Kansallisgallerian museoiden LHBTIQ-työ, joka sai medianäkyvyyttä syyskuussa: ”Ateneumin ja Kiasman museo-oppaat saivat 'queer-koulutuksen' – kuvat kertovat, mistä on kyse”¹. Forssan kaupunginmuseossa on raikkaita lähestymistapoja ja vanhaan rakennukseen järjestetty esteetön liikkuminen. Kokoelmien uudelleen katsominen ja uusien näkökulmien tuominen esiin voi olla yksi tapa lähteä työssä liikkeelle.

Pohjanlahden molemmin puolin on vielä opittavaa ja tehtävää. Suosittelen suomalaisia museoita pitämään yllä keskustelusuhteita ruotsalaisiin museoihin ja nostamaan myös yhdenvertaisuusteemoja esiin. Yhteistyöstä ja benchmarkkauksesta eli vertailuanalyysistä hyödyttäisiin puolin ja toisin.

Viimeisenä sanana vinkki kaikille museoille: tervetuloa mukaan juhlimaan 100-vuotiasta Suomea sateenkaaren väreissä! Suomi 100 – Sateenkaaren väreissä² -hankkeen kautta kulttuuritoimijat voivat mm. viestiä omista sateenkaarevista tapahtumistaan.

Kirjoittaja on suunnittelija ja saavutettavuusasiantuntija Kulttuuria kaikille -palvelussa.

Lähteet:

¹<http://www.hs.fi/kulttuuri/a1473138487288>

²<http://suomi100-sateenkaarenvareissa.fi>